

GÖRÜŞ

BAAS PARTİSİNİN ÇÖKÜŞÜ İSLAM CUMHURİYETİ'NİN HEZİMETİ

Hakkı Uygur

ARALIK 2024

Milli İstihbarat Akademisi

BAAS PARTİSİNİN ÇÖKÜŞÜ

İSLAM CUMHURİYETİ'NİN HEZİMETİ

▲ Dr. Hakkı Uygur

Suriye’de 27 Kasım tarihinde İdlib’de başlayan ve 8 Aralık sabaha doğru başkent Şam’ın muhaliflerin eline düşmesiyle sona eren askerî harekât, bölgedeki dengeler açısından önemli bir dönüm noktasıdır. 61 yıllık Baas iktidarına, 55 yıllık Esed hanedanına son veren bu operasyon, 2011 yılında demokrasi ve özgürlük sloganlarıyla başlayan Suriye Devrimi’nin dış güçler tarafından geciktirilse de halkların iradesinin önünde hiçbir diktatörlüğün sonuna kadar direnemeyeceğini ortaya koydu. Birçok uluslararası uzman ve gözlemciye göre Baas hükûmetinden sonra yaşanan gelişmelerin en büyük kaybedeni, 13 yıl boyunca yüz binlerce sivilin öldürülmesinde suç ortağı olan Tahran yönetimidir.

İran Suriye’deki bu süreci, geçmiş 13 yıllık politikalarıyla tutarlı bir şekilde “tekfirli teröristlerin” meşru hükûmete saldırısı olarak tanımladı. Bununla birlikte rejimin düşmesinin anlaşılmasıyla birlikte resmî medyada silahlı muhalifler tanımının kullanıldığı da görüldü. Yine İran Dışişleri Bakanlığının açıklamasında daha mutedil bir dil hâkimdi ve Suriyelilerin dış müdahale olmaksızın ülkelerinin geleceğine karar vermeleri gereği vurgulandı. Şüphesiz İran 13 yıldır finansal, diplomatik ve askerî destek verdiği hükûmetin bu kadar hızlı bir şekilde düşmesini beklemiyordu. Ülke içinde yayımlanan çok sayıda analizde; bu durumda ülkenin içinde bulunduğu yoksulluk, yolsuzluk ve rejimin motivasyon kaybı vurguları ön plana çıktı. Uluslararası basında, İran ile Beşşar Esed rejimi arasındaki ilişkilerin bir süredir soğuk olduğu, nitekim İranlıların Esed’in bazı danışmanlarını İsrail ajanlığıyla itham edip infaz ettiklerine dair haberler çıkmıştı. Şu ana kadar Tahran’dan gelen tepkilerden anlaşılan husus, İran’ın en azından bir süreliğine herhangi bir keskin adım atmayacağı,

bekle gör politikası izleyeceği yönündedir. Türkiye'nin bu süreyi iyi değerlendirmesi, muhalifler üzerindeki etkisini kullanarak Şii veya Nusayri azınlığa karşı muhtemel şiddet eylemlerini dizginlemesi faydalı olacaktır. Yine, yeni Suriye hükûmetinin Lübnan'daki Hizbullah örgütünü doğrudan hedef almaktan kaçınması İran için önemli olacaktır.

Yaptırımlar altındaki İran'ın kısıtlı kaynaklarının aktarıldığı rejimin çökmesi, yönetime yakın çevrelerde hararetli tartışmaların meydana gelmesine yol açtı. Konu, İran açısından ideolojik temellerini ve 45 yıllık ana söylemlerini sorgulatacak kadar ilerlemiş durumda. Yönetimin farklı kanatlarına yakın sosyal medya fenomenlerinin birbirlerini hedef almalarını, aslında arkalarındaki odakların çatışması olarak değerlendirmek doğru olacaktır. Bu durum, ilerleyen süreçte karşımıza iç dayanışmasını yitirmiş bir ülke görmemize neden olabilir. Yine de yaygın söylemlerde şimdilik ortak olan nokta Türkiye, İsrail ve ABD'nin bu "komplo"nun arkasında olmasıdır. Basın ve sosyal medya üzerinden yürütülen bu propaganda kampanyalarına rağmen İran, hızla yeni duruma adapte oldu ve bu süreçte başta Heyet Tahrir Şam (HTŞ) olmak üzere sahadaki gruplar ve Ankara ile Şii azınlık ve kutsal türbelerin saldırıya uğramaması için çeşitli diplomatik görüşmeler gerçekleştirdi. Türkiye-İran ilişkileri açısından konunun hassas bir şekilde yönetilmesi gereği bulunuyor. Mutlak mağlubiyet psikolojisi altındaki ülke, Irak'taki silahlı Şii gruplar üzerinden çeşitli provokasyonlara girişebilir. Bunun engellenmesi için Ankara'nın, Tahran'ın Suriye'deki meşru çıkarlarının korunacağı garantisini vermesi önemlidir. Nitekim Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın bu bağlamda İran ve Rusya'ya teşekkür etmesi olumlu olmuştur. 7 Ekim sonrası süreçte Hizbullah'ın aldığı büyük darbelerden sonra Suriye hükûmetinin de düşmesi, İran'ın Irak ve kendi içindeki varlıklarının da hedef alınabileceği korkusunu doğurmuştur. Bu nedenle İsrail'e karşı gerçekleştireceğini açıkladığı Sadık Vaat 3 Operasyonu'nu ertelemiş durumdadır.

Donald Trump yönetiminin işbaşına gelmesiyle İran'a yönelik olarak yeniden "azami baskı" politikasının uygulanması şaşırtıcı olmayacaktır. Bu, İran'ın hâlen 40 milyar dolar civarında olan petrol ihracatının geçmişte olduğu gibi üçte birine düşmesine yol açabilir ki bu durumda Tahran'ın Ankara'ya olan ihtiyacı yeniden artış gösterecektir. Ankara'nın doğru politikaları uygulaması hâlinde Tahran aslında Baas rejimine verdiği destekle gereksiz bir yük üstlendiğinin farkına varabilir. Öte yandan İran'ın İsrail karşıtlığı üzerinden HTŞ ile yakınlaşmaya çalışması büyük olasılıktır. İsrail'in durumu suistimal ederek Suriye topraklarında ilerlemesi, ülkenin donanmasını ve hava güçlerini bombalaması muhalif güçlerdeki İsrail karşıtlığını artıracaktır. Bu durum, Tahran'a fırsat alanı açabilir. Yine Tahran'ın Irak'taki gruplar üzerinden YPG ile temaslarının izlenmesi, Türkiye açısından gerekliliktir. Zira İran'da yönetime yakın sosyal medya hesaplarının son olayların ardından Türkiye'yi PKK ile korkutmaya çalışmaları dikkat çekmektedir.

İsrail'in gerek üçüncü ülkelerde gerekse de İran içinde bu ülkeyi hedef alması, iki ülkenin uzun süredir devam eden gölge savaşlarından doğrudan çatışma aşamasına gelmiş olduklarını gösteriyor. İsrail'in askerî operasyonlarını Irak ya da İran içinde devam ettirip ettirmeyeceği şu an için belli değildir. Kesin olan husus, Trump yönetimindeki şahin isimlerin, İran'ın daha fazla izole edilmesi ve İsrail'e alan açılması konusunda kararlı olduğudur. Eğer bu gerginlik ortamı devam ederse Ankara'nın tavrı oldukça önemli olacaktır. Doğru adımların atılması hâlinde Tahran'ın Irak'ta Türkiye'nin önüne

koyduğu engeller bertaraf edilebilir, İran'ın Suriye kaybını unutması hızlandırılabilir. Ankara bu hususta Suudi Arabistan gibi Arap ülkelerini sürece dâhil etmeli; bir "kaybedenler kulübü" oluşmasına izin vermemelidir. Arap Baharı başlangıcındaki gibi yaygın ve geniş bir Türkiye karşıtlığı, sahadaki kazanımların kısa süre içinde tersine dönmesine neden olabilir. Rusya'dan ABD'ye, İsrail'den İran'a farklı aktörlerle diyalog sürdürülmeli ve Suriye konusu, ülkenin yeniden inşası ve katılımcı siyasi sürecin oluşturulması gibi temalar üzerinden ilerlemelidir. Aksi takdirde silahlı grupların kendi aralarında çatışması ya da bazı bölge ülkelerinin oyun bozucu davranışlar içine girmesi, Suriye'yi yeniden bir şiddet sarmalı içine itebilir. İran özelinde konuşulacak olursa sahaya tek müdahale imkânı Irak üzerinden olacaktır ve Ankara'nın Bağdat ile olan diplomatik temaslarını sıklaştırmasında fayda mülahaza edilmektedir.

- Bu yayındaki görüşler tamamen yazarına aittir ve resmî bir kurum görüşünü ya da politikasını yansıtmayabilir.
- Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları Millî İstihbarat Akademisine ait olup 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz.

BAAS PARTİSİNİN ÇÖKÜŞÜ
İSLAM CUMHURİYETİ'NİN
HEZİMETİ
ARALIK 2024